

Avtorica navaja tudi načine, kako se pripadniki posameznih migracijskih tokov samoopredeljujejo v razmerju do pripadnikov drugih dveh skupin. V tem kontekstu je prelomno leto 1945: tisti, ki so prišli v Argentino pred tem letom, se imenujejo »stari« Slovenci, povojni priseljenci pa »novi« Slovenci. To razmejevanje ni zgolj točka na kronološki osi, pač pa izraža tudi raz-

like v družbenem ustroju in ideološki pripadnosti. Navzkrižna stališča povzročajo vzajemno in strogo razmejevanje med nami (»mi«) in njimi (»oni«) ter ustvarjajo ločene skupine. Je pa med izjavami, ki jih navaja avtorica, zaznati tudi željo po preseganju teh opredelitev. Znanstvena monografija Nadie Molek, ki je podprta s številnimi citati in razmišljanji intervjuvancev (kar je še zlas-

ti dragoceno), prinaša nova spoznanja o različnosti dožemanja slovenstva med slovenskimi migranti v Argentini, zato je bogat vir informacij ne le za antropologe, ki se posvečajo vprašanjem nacionalne identitete v manjšinskih kulturah, pač pa tudi za širok spekter raziskovalcev, ki se ukvarjajo s Slovenci zunaj meja t. i. matične države, z njihovo zgodovino in kulturo.

ANJA MLAKAR: Skrivnostni tujec in demonski sovražnik: Drugi in drugost v slovenski slovstveni folklori.

Založba ZRC, ZRC SAZU (Studia mythologica Slavica – Supplementa), Ljubljana 2019, 239 str.

Vsakič znova sem na podlagi prikazov v medijih pa tudi v vsakdanjih pogovorih, ko je bilo govora o temi tujcev, ki se k nam priseljujejo ali pa prečkajo slovensko ozemlje, začutila nekaj, kar je bilo globlje od izrečene retorike sumničavosti, nezaupanja in včasih čistega sovraštva. [...] Čutila sem, da se v takih trenutkih premakne nekaj globoko v nas. Nekaj prvinskega. (str. 7)

S to mislijo nas avtorica Anja Mlakar uvede v svoje delo, v katerem predstavi rezultate svojega raziskovanja in razmišljanja o Drugih in drugosti v slovenski slovstveni folklori. Tematika avtorica predstavi strukturirano, od same konceptualizacije drugosti prek dosedanjih raziskav identitete in drugosti v folkloristiki, zgodovinskih Drugih, folklore in kolektivnega spomina ter razmišljanj o možnih razlogih za neskladja med zgodovinsko resničnostjo in folkloro do večnih Drugih in Drugih med nami. Tematika aktualnih Drugih, torej Drugih med nami, zaradi trenutnih družbenih razmer bralca še zlasti nagovori k razmišljanju o Drugih in drugosti ter o njegovem lastnem in družbenem odnosu do problematike. Tako lahko zapišem, da je knjiga izšla v pravem trenutku in je odlično izhodišče za iskanje odgovorov na vprašanja, ki se nam porajajo ob aktualnemu dogajanju v našem vsakdanu. Knjiga je preoblikovana doktorska disertacija in ima poleg predgovora, uvoda in zaključka sedem tematskih sklopov ali poglavij. V uvodu avtorica predstavi termina »Drugi« in »drugost«, nakaže pa tudi na obe kategoriji Drugih, ki ju obrav-

nava v nadaljnjih poglavjih: tako opredeli Druge, s katerimi so se prebivalci slovenskih pokrajin srečevali v preteklosti in so se ohranili zgolj v kolektivnem spominu (v slovenski slovstveni folklori so med njimi največji pečat pustili Turki, Francozi in Huni, na katere se avtorica tudi osredotoča), in Druge, s katerimi smo v vsakdanjem stiku (tu so najpomembnejši Romi, Judje in aktualni Drugi – priseljenci). Knjigo nadaljuje poglavje o konceptualizaciji drugosti, v katerem se avtorica osredotoči na izvor samega procesa drugačenja, na potrebe, ki jih razume kot tiste, ki pripeljejo do drugačenja in konstrukcije Drugega, na same definicije Drugega ipd. V drugem poglavju avtorica bralcu predstavi tudi dosedanje raziskave identitete in drugosti v folkloristiki, nato pa v tretjem poglavju preide na konkretne primere drugosti v slovenski folkloristiki. Tam sprva nameni pozornost Drugim, s katerimi so Slovenci prišli v stik v zgodovini, za potrebe raziskave pa te zoži na tiste zgodovinske Druge, ki se v slovenski folklori pojavljajo največkrat – Turke, Francoze in Hune. V tem poglavju poudarek namenja predvsem »razmerju med folkloro in zgodovinsko re-

* Tisa Kučan Lah, študentka 2. letnika, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Zavetiška 5, 1000 Ljubljana; tisa.kucan@gmail.com.

sničnostjo z namenom ločevanja med elementi in motivi, ki so splošno folklorni, in tistimi, ki se skladajo z zgodovinsko resničnostjo» (str. 48).

V podpoglavja, v katerih je pozornost namenjena posameznim skupinam Drugih, so vključene tudi povedke, ki jih je avtorica, če so objavljene v celoti, navedla v obliki iz vira, saj je s tem želela čim pristneje prikazati jezik pripovedovalca.

Med zgodovinskimi Drugimi se avtorica temeljiteje posveti Turkom, ki so na Slovenskem pustili pečat v času svojih vpadov. Njihova podoba v slovenski slovstveni folklori se »sklada s podobo demoniziranega barbarskega sovražnika« (str. 55). V pripovedkah se poleg njihove krutosti in barbarstva pojavljajo tudi religijske dihotomije ter etnične podobnosti/različnosti in jezikovne drugačnosti. Tem značilnostim Turkov v slovenski slovstveni folklori se avtorica podrobneje posveti v odlomkih o ustanovitvi novih naselij po napadu Turkov, zamenljivosti različnih vrst drugosti v folklori in o pomenu tega za folkloro o Turkih. Piše tudi o njihovem odnosu do fizičnega prostora, zadnji dve podpoglavji tega sklopa pa namenja nadnaravnemu v folklori o Turkih in liku junaka, ki je premagal Turke (npr. Peter Klepec).

Zaradi okupacije slovenskega ozemlja v času Ilirskih provinc so za slovensko folkloro postali pomembni tudi Francozi. Slovstveno folkloro o Francozih je avtorica skrčila na manjše kategorije, utemeljene na podlagi podobnih vsebinskih motivov. Kot zadnje iz te skupine v nekoliko krajšem poglavju predstavi še Hune, ki so v slovenski

folklori prav tako pustili močan pečat, čeprav je po njihovem odhodu z ozemlja današnje Slovenije to območje prečkalo še kar nekaj, kot pravi avtorica, barbarskih plemen.

O razmerju med folkloristiko, zgodovino in kolektivnim spominom avtorica razmišlja še v dveh krajših poglavjih, nato pa v šestem poglavju preide na že prej omenjeni drugi sklop Drugih, ki jih imenuje Večni Drugi. V to kategorijo uvršča etnične skupnosti, s katerimi so imeli Slovenci dolgotrajnejši stik, osredotoči pa se na Rome in Jude. Sama pravi, da je prve izbrala zaradi njihovega velikega vpliva na slovensko slovstveno folkloro, druge pa zato, ker so imeli velik vpliv na folkloro drugih narodov, s katerimi smo imeli pogostejše stike.

Romi, ki na območju današnje Slovenije bivajo že več kot 600 let, so v slovenski folkloristiki precej opazni, spremljajo jih mnogi stereotipi, njihova podoba pa je izrazito mistična in ambivalentna. Avtorica v tem poglavju predstavi zgodovino Romov, njihov položaj v Sloveniji, folkloristične raziskave in slovstveno folkloro o Romih; tej nameni več podpoglavij.

Čeprav je slovenska folkloro o Judih zelo skromna, se tradicionalne predstave o njih prenašajo skozi stoletja in so pri večinski skupnosti aktualne še danes. Tudi tukaj nas avtorica popelje skozi podpoglavja o zgodovini Judov na Slovenskem, seznaneni nas s problematiko njihovega raziskovanja ter predstavi Jude kot Druge v folklornih predstavah in slovstveni folklori o Judih.

Kot zadnjim se v nekoliko krajšem sedmem poglavju avtorica posveti še

aktualnim Drugim – priseljencem v sodobni Sloveniji in njihovi etnični drugačnosti, »saj je kulturna raznolikost sestavni del današnje družbe in folkloristi svojo pozornost obračajo na medkulturne in medetnične stike ter na vlogo, ki jo ima folkloro v procesih, ki se nanašajo na identiteto« (str. 197). V tem delu knjige se – sodobne pripovedke še niso sistematično zbrane – opira predvsem na še neobjavljene vire. Predstavi predsodke do prišlekov, ki jih npr. prepoznamo v pripovedkah o kontaminaciji hrane v lokalih v lasti tujcev. Te pripovedke izražajo negativni odnos do prišlekov in dvom v stikih z drugačnostjo v slovenskem okolju, zaradi svoje aktualnosti pa lahko močno vplivajo na življenje obravnavanih in odnos družbe do njih. Avtorica na koncu poglavja opomni, da je ta tematika še precej neraziskana in zato primerna za nadaljnjo obravnavo in dopolnitev.

V zaključku Anja Mlakar smiselno povzame svoje ugotovitve in opažanja. Ugotavlja, da se pri mehanizmih drugačenja odražajo predvsem Drugim pripisane negativne lastnosti in dejstvo, »da vsaka doba ustvari svojega lastnega Drugega« (str. 211).

Knjiga je vsekakor strokovno podkrepjena in obogatena z mnogimi ugotovitvami in citati domačih in tujih antropologov, folkloristov, etnologov ipd., obenem pa je napisana dovolj pregledno in jezikovno dostopno, da je zelo zanimiva za širše občinstvo in navsezadnje tudi za študente, ki bi se želeli poglobiti v sodobno in preteklo razumevanje drugosti in Drugih.